

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРИ ПОРУШЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ
ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ»**

галузь знань: 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва)

спеціальність: 227 фізична терапія та ерготерапія
(шифр і назва)

інститут, факультет, відділення: факультет фізичної терапії та ерготерапії
та факультет підвищення кваліфікації, перепідготовки, післядипломної та
заочної освіти
(назва інституту, факультету, відділення)

рівень освіти: бакалавр

Навчальна програма з дисципліни «Фізична реабілітація при порушенні діяльності дихальної системи» для студентів спеціальності 227 Фізична терапія та ерготерапія VІІс. (денна форма навчання), VІІІ-ІХс. (заочна форма навчання).

Розробник: доцент, к.фіз.вих.Івасик Н.О.

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри фізичної терапії та ерготерапії.

Протокол від — 2019 року № 1

Завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії

(підпис)

(Коритко З.І)

(прізвище та ініціали)

Навчальна програма затверджена на засіданні Ради факультету спорту

Протокол від — 2019 року №

Голова

(підпис)

(Данилевич М. В.)

(прізвище та ініціали)

Навчальна програма затверджена на засіданні Ради факультету Пта 30
Протокол від — 2019 року №

Голова

(підпис)

(Сидорко О. Ю.)

(прізвище та ініціали)

© _____, 2019 рік

© _____, 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань 22 Охорона здоров'я (шифр і назва)	Нормативна (за вибором)	
	227 Фізична терапія та ерготерапія (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): Фізична терапія та ерготерапія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		4-й	4-5-й
Загальна кількість годин - 135		Семестр	
		7-й	8-9-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 80 самостійної роботи студента - 55	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		20 год.	14 год.
		Практичні	
		60 год.	14 год.
		Самостійна робота	
		55 год.	107 год.
Вид контролю: Іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1,45/1

для заочної форми навчання – 1/3,78

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: набуття студентами теоретичних знань та практичних навичок для оцінки та корекції стану хворих з ураженням дихальної системи.

Завдання: навчити студентів застосовувати набуті знання з даного предмету для обстеження хворих з ураженням органів дихання та згідно даних обстеження складанню програми фізичної реабілітації, а саме: розробити і вміти виконувати комплекс фізичних вправ лікувальної гімнастики та лікувального масажу, оцінити вплив фізичної реабілітації за одноразове заняття та курс лікування хворих при різних патологіях органів дихання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: загальні основи медичної і фізичної реабілітації для осіб з ураженням органів дихання

вміти: обґрунтувати застосування тих чи інших засобів фізичної культури для лікування захворювань органів дихання, попередження їх загострень і ускладнень, відновлення здоров'я і працездатності, враховуючи при цьому покази чи протипокази до їх використання.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. АНАТОМІЯ ТА ФІЗІОЛОГІЯ ОРГАНІВ ДИХАННЯ Теми та короткий зміст лекцій

Тема 1. Анатомія грудної клітки та легенів

1. Будова грудної клітки
2. Механічні рухи грудної клітки,
3. механізм дихання,
4. Основні та допоміжні дихальні м'язи,
5. Верхні та нижні дихальні шляхи,
6. Будова легенів

Тема 2 . Фізіологія дихання

1. Типи дихання
2. Легеневі тиски,
3. Робота дихання
4. Дифузія, перфузія, транспорт газів кров'ю

Література

1. Анатомія та фізіологія людини: підручник / П.І. Сидоренко, Г.О. Бондаренко, С.О.Куц. 5-е вид., Київ: Медицина, 2015. – 296 с.
2. Бобрицька ВІ. Анатомія, вікова фізіологія і шкільна гігієна. Київ: Професіонал; 2004. 80 с.
3. Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю 2-ге видання Л.:Український бестселер, 2009. – 192 с.
4. Cuccurullo S. Physical Medicine and Rehabilitation Board Review, 3rd Edition New York: Demos Medical Publishing; 2015. 1010p.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПАТОЛОГІЧНА ФІЗІОЛОГІЯ ДИХАННЯ Теми та короткий зміст лекцій

Тема 3. Дихальна недостатність та її вплив на організм людини

1. Дихальна недостатність,
2. Порушення альвеолярної вентиляції,
3. Порушення функції легень,

4. Зменшення загальної течії крові у легенях,
5. Порушення загального та регіонального вентиляційно-перфузійного співвідношення у легенях,
6. Порушення дифузії газів у легенях,
7. Порушення регуляції зовнішнього дихання,
8. Задишка,
9. Вплив недостатності дихання на організм людини

Тема 4. Захворювання органів дихання: обструктивні патології

1. Бронхіти (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
2. Бронхіальна астма (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
3. Бронхоектатична хвороба (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)

Тема 5. Захворювання органів дихання: рестриктивні патології

1. Пневмонії (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
2. Плеврити (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
3. Абсцес легені (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
4. Емфізема легені (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
5. Муковісцидоз (етіологія, патогенез, клінічна характеристика)
6. Основні клінічні синдроми.

Література

1. Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю 2-ге видання Л.:Український бестселер, 2009. – 192 с.
2. Патолофізіологія: підручник (ВНЗ III—IV р. а.) / М.Н. Зайко, Ю.В. Биць, М.В. Кришталь та ін.; за ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця, М.В. Кришталь. — 6-е вид., переробл. і допов. Київ: Медицина, 2017. – 740 с.
3. Уилмор Дж.Х., Костил Д.Л. Физиология спорта и двигательной активности Перевод с английского. - К: Олимпийская литература, 1997. – 503 с.
4. Хвороби органів дихання. Навчальний посібник / Федорів Я.-Р.М., Регеда М.С., Гайдучок І.Г. К.: Вища освіта в Україні, 2015. —488 с.
5. Cuccurullo S. Physical Medicine and Rehabilitation Board Review, 3rd Edition New York: Demos Medical Publishing; 2015. 1010p.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

ОБСТЕЖЕННЯ ХВОРИХ З РЕСПІРАТОРНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ У ФІЗИЧНІЙ ТЕРАПІЇ

Теми та короткий зміст лекцій

Тема 6. Терапевтично-реабілітаційні обстеження хворих з ураженням дихальної системи

1. Медична історія хвороби.
2. Принципи фізичного обстеження: анамнез, огляд, пальпація, перкусія, аускультация.

Тема 7. Функціональні обстеження хворих з ураженням дихальної системи

1. Спірографія
2. Пікфлоуметрія
3. Пневмотахометрія
4. Функціональні тести

Література

Основна:

1. Дзяк Г.В. Основи обстеження хворого та схема історії хвороби: Навчальний посібник. /Г.В. Дзяк,. В.З. Нетяженко, І.М. Кардашевська, М.Г. Кобзар, К.Ю. Єгоров, В.М. Березовський, Л.М. Шендрик, С.Й. Крижанівська, Ю.П. Артамонов, В.І. Березуцький, І.С. Борисова, О.І. Кравченко, Л.І. Новоженіна, В.І. Кравчатий Дніпропетровськ; МОЗ України, ДДМА, 2002. – 70 с.
2. Івасик Н. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації/терапії дітей шкільного віку з бронхолегеневими патологіями. Монографія. Львів: ЛДУФК; 2018. 393 с.
3. Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю 2-ге видання Л.:Український бестселер, 2009. – 192 с.
4. ATS Statement: Guidelines for the Six — Minute Walk Test. American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine. 2002;166:111–117.
5. Sharp CR. Physical examination of the respiratory system / Sharp CR, Rozanski EA. // Top Companion Anim Med, 2013. - № 28 (3). – P.79-85.

Допоміжна:

6. Тимрук-Скоропад К. Використання методів дослідження в процесі легеневої реабілітації та фізичної терапії осіб з хронічним обструктивним захворюванням легень (огляд клінічних настанов). Слобожанський науково-спортивний вісник. 2018; 4(65):5–12.
7. Тимрук-Скоропад К.А., Івасик Н.О. Фізична реабілітація при порушенні діяльності дихальної системи: методичні рекомендації до клінічної практики. Львів:ЛДУФК, 2019. – 42 с.
8. Хвороби органів дихання. Навчальний посібник / Федорів Я.-Р.М., Регеда М.С., Гайдучок І.Г. К.: Вища освіта в Україні, 2015. –488 с.
9. Spruit MA, Wouters EFM. Organizational aspects of pulmonary rehabilitation in chronic respiratory diseases. Respirology 2019;24:838–43

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ З УРАЖЕННЯМ ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

Теми та короткий зміст лекцій

Тема 8. Засоби та методики їх застосування у фізичній терапії осіб з респіраторними захворюваннями

1. Дихальні вправи.
2. Постуральний дренаж.
3. Реабілітаційні маніпуляції.
4. Положення для покращення вентиляції.

Тема 9. Складання програм з фізичної терапії для осіб з респіраторними ураженнями

1. Цілі та задачі.
2. Покази та протипокази до занять.
3. Підбір засобів ФР.

Література

Основна:

1. Герцик А. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації/фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату : монографія / Андрій Герцик. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 388 с.
2. Івасик Н. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації/терапії дітей шкільного віку з бронхолегеневими патологіями. Монографія. Львів: ЛДУФК; 2018. 393 с. иии

3. Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю 2-ге видання Л.:Український бестселер, 2009. – 192 с.
4. Frownseiler DL, Dean E. Cardiovascular and Pulmonary Physical Therapy: Evidence to Practice. 5th ed. Elsevier Mosby, 2013. 832p.

Допоміжна:

5. Івасик Н. Модель планування індивідуальної програми фізичної реабілітації/терапії дитини з бронхо-легеневим захворюванням / Івасик Наталія // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2017. - № 2(58). – С. 34-39.
6. Івасик Н. О. Особливості дозування фізичного навантаження при фізичній реабілітації дітей з бронхо-легеневими захворюваннями / Івасик Н.О., Тиравська О.І. // Науковий часопис Нац. пед. унів. ім. М.П.Драгоманова, 2016. - Серія №15. Випуск 11 (81) 16. – С. 49-53.
7. Івасик Н. Складання індивідуальної програми з фізичної реабілітації для дітей з бронхолегеневими захворюваннями / Івасик Н. // Науковий часопис Нац. пед. унів. ім. М.П.Драгоманова, 2016. - Серія №15. Випуск 9 (79) 16. – С. 47-51.
8. Тимрук-Скоропад К.А., Івасик Н.О. Фізична реабілітація при порушенні діяльності дихальної системи: методичні рекомендації до клінічної практики. Львів:ЛДУФК, 2019. – 42 с.
9. Уилмор Дж.Х., Костил Д.Л. Физиология спорта и двигательной активности Перевод с английского. - К: Олимпийская литература, 1997. – 503 с.
10. Хрущев С.В., Симонова О.И. Физическая культура детей с заболеваниями органов дыхания - Москва, 2006.
11. Carson K.V. Physical training for asthma / Carson K.V., Chandratilleke M.G., Picot J., Brinn M.P., Esterman A.J., Smith B.J. Cochrane Database of Systematic Reviews, 2013, Issue 9. [DOI: 10.1002/14651858.CD001116.pub4.]
12. Chaves G.S.S. Chest physiotherapy for pneumonia in children. / Chaves G.S.S., Fregonezi G.A.F., Dias F.A.L., Ribeiro C.T.D., Guerra R.O., Freitas D.A., Parreira V.F., Mendonca K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2013, Issue 9. [DOI: 10.1002/14651858.CD010277.pub2.]
13. Craig A. Williams. Exercise Training in Children and Adolescents with Cystic Fibrosis: Theory into Practice / Craig A. Williams, Christian Benden, Daniel Stevens, Thomas Radtke // International Journal of Pediatrics Volume 2010 (2010), Article ID 670640.
14. Droszcz W. Astva. Zarys patofizjologii, zasady diagnostyki i lecznia Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2002. – 316 s.
15. Freitas D.A. Breathing exercises for adults with asthma / Freitas D.A., Holloway E.A., Bruno S.S., Chaves G.S.S., Fregonezi G.A.F., Mendonça K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2013, Issue 10. [DOI: 10.1002/14651858.CD001277.pub3.]
16. Freitas D.A. Standard (head-down tilt) versus modified (without head-down tilt) postural drainage in infants and young children with cystic fibrosis / Freitas D.A., Dias F.A.L., Chaves G.S.S., Ferreira G.M.H., Ribeiro C.T.D., Guerra R.O., Mendonça K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2015, Issue 3. [DOI: 10.1002/14651858.CD010297.pub2.]
17. Gaffin JM, Shotola NL, Martin TR, Phipatanakul W. Clinically useful spirometry in preschool-aged children: evaluation of the 2007 American Thoracic Society Guidelines. Journal of Asthma. 2010;47:762–767.
18. Garrod R., Lasserson T. Role of physiotherapy in the management of chronic lung diseases: An overview of systemattic reviews // Respir. Med. — 2007. — V. 101, № 12. — P. 2429–2436.
19. Grande A.J. Water-based exercise for adults with asthma. / Grande A.J., Silva V., Andriolo B.N.G., Riera R., Parra S.A., Peccin M.S. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2014, Issue 7. [DOI: 10.1002/14651858.CD010456.pub2].

20. Key Concepts and Advances in Pulmonary Rehabilitation / Martijn A. Spruit, Sally J. Singh, Chris Garvey, Richard ZuWallack et al. and on behalf of the ATS/ERS Pulmonary Rehabilitation / Am J Respir Crit Care Med, 2013/ -Vol. 188 (8). – P. e13–e64.
21. Lee A.L. Airway clearance techniques for bronchiectasis / Lee A.L., Burge A.T., Holland A.E. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2015, Issue 11. [DOI: 10.1002/14651858.CD008351.pub3.].
22. Macêdo T.M.F. Breathing exercises for children with asthma. / Macêdo T.M.F., Freitas D.A., Chaves G.S.S., Holloway E.A., Mendonça K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2016, Issue 4. [DOI: 10.1002/14651858.CD011017.pub2.].
23. McIlwaine M. Positive expiratory pressure physiotherapy for airway clearance in people with cystic fibrosis. / McIlwaine M., Button B., Dwan K // Cochrane Database of Systematic Reviews 2015, Issue 6. [DOI: 10.1002/14651858.CD003147.pub4].
24. Mckoy, N.A. Active cycle of breathing technique for cystic fibrosis / Mckoy, N.A., Wilson, L.M., Saldanha, I.J., Odelola, O.A., Robinson, K.A. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2016, Issue 7. [DOI: 10.1002/14651858.CD007862.pub4.]
25. Spruit MA, Wouters EFM. Organizational aspects of pulmonary rehabilitation in chronic respiratory diseases. *Respirology* 2019;24:838–43.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	пр	с.р.		л	пр	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Модуль 1.								
Змістовий модуль 1. Анатомія та фізіологія органів дихання								
Тема 1. Анатомія грудної клітки та легенів	6	2	2	2	6	1	1	4
Тема 2. Фізіологія дихання	6	2	2	2	6	1	1	4
<i>Разом – зм. модуль 1</i>	12	4	4	4	12	2	2	8
Змістовий модуль 2. Патологічна фізіологія дихання								
Тема 3. Дихальна недостатність та її вплив на організм людини	17	4	9	4	14	2	1	11
Тема 4. Захворювання органів дихання: обструктивні патології	11	2	5	4	13	1	1	11
Тема 5. Захворювання органів дихання: рестриктивні патології	12	2	6	4	13	1	1	11
<i>Разом – зм. Модуль 2</i>	40	8	20	12	40	4	3	33
Змістовий модуль 3. Обстеження хворих з респіраторними захворюваннями у фізичній терапії								
Тема 6. Терапевтично-реабілітаційні обстеження хворих з ураженням дихальної системи	13	2	4	7	13	2	1	10
Тема 7. Функціональні	14	2	5	7	14	2	2	10

обстеження хворих з ураженням дихальної системи								
<i>Разом – зм. Модуль3</i>	27	4	9	14	27	4	3	20
Змістовий модуль 4. Фізична реабілітація хворих з ураженням дихальної системи								
Тема 8. Засоби та методики їх застосування у фізичній терапії осіб з респіраторними захворюваннями	28	2	14	12	28	2	3	23
Тема 9. Складання програм з фізичної терапії для осіб з респіраторними ураженнями	28	2	13	13	28	2	3	23
<i>Разом – зм. Модуль4</i>	56	4	27	25	56	4	6	46

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Анатомія грудної клітки та легенів	2
2	Фізіологія дихання	2
3	Патологічна фізіологія дихання	20
4	Обстеження хворих з респіраторними захворюваннями у фізичній терапії	9
5	Реабілітаційні втручання для осіб з респіраторними захворюваннями	14
6	Складання програм з фізичної реабілітації для осіб з респіраторними захворюваннями	3
7	Розв'язування ситуаційних задач	10
	Разом	60

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Анатомія грудної клітки та легенів	2
2	Фізіологія дихання	2
3	Патологічна фізіологія дихання	12
4	Обстеження хворих з респіраторними захворюваннями у фізичній терапії	14
5	Реабілітаційні втручання для осіб з респіраторними захворюваннями	12
6	Розв'язування ситуаційних задач	13
	Разом	55

11. Методи контролю

Контроль засвоєння матеріалу включає поточний контроль (контрольні роботи за чотирма змістовими модулями: 5+10+15+20 балів — разом за семестр 50 балів; іспит — 50 балів (VII семестр). Сумарна оцінка за семестр виставляється за 100-бальною шкалою.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	Підсумковий	Сума
---	-------------	------

Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4		тест (екзамен)	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	50	100
2	3	4	3	3	8	7	10	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D	задовільно	
61-67	E		
35-60	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

- Івасик Н. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації/терапії дітей шкільного віку з бронхолегеневими патологіями : монографія / Наталія Івасик. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 393 с.
- Івасик Н.О. Фізична реабілітація дітей, хворих на бронхіальну астму, в умовах оздоровчого табору - Практичні рекомендації – Л.: ЛДУФК, 2011. — 44 с.
- Івасик Н.О. Фізична реабілітація при порушенні діяльності дихальної системи Метод. рекомен. до практич. занять для студ. факультету здоров'я людини і туризму – Л., 2008. – 22 с.
- Івасик Н.О. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання Навч. посібник для студентів вищих навч. закл. фізкультурного профілю 2-ге видання Л.:Український бестселер 2009. – 192 с.
- Лекційний матеріал.
- Методичні розробки для забезпечення самостійної роботи студентів.
- Методичні розробки до практичних занять.
- Мультимедійні презентації до лекційного курсу.

14. Рекомендована література

Базова

- Анатомія та фізіологія людини: підручник / П.І. Сидоренко, Г.О. Бондаренко, С.О.Куц. 5-е вид., Київ: Медицина, 2015. – 296 с.
- Бобрицька ВІ. Анатомія, вікова фізіологія і шкільна гігієна. Київ: Професіонал; 2004. 80 с.
- Герцик А. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації/фізичної терапії при порушеннях діяльності опорно-рухового апарату : монографія / Андрій Герцик. – Львів : ЛДУФК, 2018. – 388 с.
- Дзяк Г.В. Основи обстеження хворого та схема історії хвороби: Навчальний посібник. /Г.В. Дзяк., В.З. Нетяженко, І.М. Кардашевська, М.Г. Кобзар, К.Ю. Єгоров, В.М. Березовський, Л.М. Шендрик, С.Й. Крижанівська, Ю.П. Артамонов, В.І. Березуцький,

- І.С. Борисова, О.І. Кравченко, Л.І. Новоженіна, В.І. Кравчатий Дніпропетровськ; МОЗ України, ДДМА, 2002. – 70 с.
- Івасик Н. Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації/терапії дітей шкільного віку з бронхолегеневими патологіями. Монографія. Львів: ЛДУФК; 2018. 393 с.
 - Івасик Н. Фізична реабілітація при порушенні діяльності органів дихання // Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізкультурного профілю 2-ге видання Л.:Український бестселер, 2009. – 192 с.
 - Патофізіологія: підручник (ВНЗ III—IV р. а.) / М.Н. Зайко, Ю.В. Биць, М.В. Кришталь та ін.; за ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця, М.В. Кришталь. — 6-е вид., переробл. і допов. Київ: Медицина, 2017. – 740 с.
 - Уилмор Дж.Х., Костил Д.Л. Физиология спорта и двигательной активности Перевод с английского. - К: Олимпийская литература, 1997. – 503 с.
 - Хвороби органів дихання. Навчальний посібник / Федорів Я.-Р.М., Регада М.С., Гайдучок І.Г. К.: Вища освіта в Україні, 2015. –488 с.
 - ATS Statement: Guidelines for the Six — Minute Walk Test. American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine. 2002;166:111–117.
 - Cuccurullo S. Physical Medicine and Rehabilitation Board Review, 3rd Edition New York: Demos Medical Publishing; 2015. 1010p.
 - Frownselter DL, Dean E. Cardiovascular and Pulmonary Physical Therapy: Evidence to Practice. 5th ed. Elsevier Mosby, 2013. 832p.
 - Sharp CR. Physical examination of the respiratory system / Sharp CR, Rozanski EA. // Top Companion Anim Med, 2013. - № 28 (3). – P.79-85.

Допоміжна

- Детская пульмонология К.: Здоровя, 2005. Под редакцией гл.-кор. АМН Укр. проф.. И. Л. Аряева. -305с.
- Дубровский В.И. Спортивная медицина: уч. для студ. ВУЗ 2-е изд. М.: Владос, 2002. — 512 с.
- Епифанов В.А. Лечебная физическая культура и массаж. – М.: ТЕО ТАР-МЕД, 2002. – 558 с.
- Івасик Н. Модель планування індивідуальної програми фізичної реабілітації/терапії дитини з бронхо-легеневим захворюванням / Івасик Наталія // Слобожанський науково-спортивний вісник, 2017. - № 2(58). – С. 34-39.
- Івасик Н. О. Особливості дозування фізичного навантаження при фізичній реабілітації дітей з бронхо-легеневими захворюваннями / Івасик Н.О., Тиравська О.І. // Науковий часопис Нац. пед. унів. ім. М.П.Драгоманова, 2016. - Серія №15. Випуск 11 (81) 16. – С. 49-53.
- Івасик Н. Складання індивідуальної програми з фізичної реабілітації для дітей з бронхолегеневими захворюваннями / Івасик Н. // Науковий часопис Нац. пед. унів. ім. М.П.Драгоманова, 2016. - Серія №15. Випуск 9 (79) 16. – С. 47-51.
- Івасик Н.О. Фізична реабілітація дітей, хворих на бронхіальну астму. Методичні рекомендації для фахівців з фізичної реабілітації. Львів, 2003 – 64 с.
- Майданник В.Г. Клинические рекомендации по диагностике, лечению и профилактике заболеваний верхних дыхательных путей у детей К.: Аспект-Полиграф, 2003. – С.13-280.
- Мошков В.И. Об умеренности физических нагрузок в лечебной физкультуре. Лекция. Вопросы курортологии, физиотерапии и лечебной физкультуры.-1991-№5-с.62-64.
- Рачинский И.Д. Избранные лекции по пропедевтике внутренних болезней — Сумы: СумГУ, 2004. — 228 с.
- Регада М.С. Пневмония: монографія. Вид. друге, доп і перероблене Львів: Сполом, 2005. — 109 с.
- Тимрук-Скоропад К. Використання методів дослідження в процесі легеневої реабілітації та фізичної терапії осіб з хронічним обструктивним захворюванням легень (огляд клінічних настанов). Слобожанський науково-спортивний вісник. 2018; 4(65):5–12.

- 13.Тимрук-Скоропад К.А., Івасик Н.О. Фізична реабілітація при порушенні діяльності дихальної системи: методичні рекомендації до клінічної практики. Львів:ЛДУФК, 2019. – 42 с.
- 14.Хрущев С.В., Симонова О.И. Физическая культура детей с заболеваниями органов дыхания - Москва, 2006.
- 15.Carson K.V. Physical training for asthma / Carson K.V., Chandratilleke M.G., Picot J., Brinn M.P., Esterman A.J., Smith B.J. Cochrane Database of Systematic Reviews, 2013, Issue 9. [DOI: 10.1002/14651858.CD001116.pub4.]
- 16.Chaves G.S.S. Chest physiotherapy for pneumonia in children. / Chaves G.S.S., Fregonezi G.A.F., Dias F.A.L., Ribeiro C.T.D., Guerra R.O., Freitas D.A., Parreira V.F., Mendonca K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2013, Issue 9. [DOI: 10.1002/14651858.CD010277.pub2.]
- 17.Craig A. Williams. Exercise Training in Children and Adolescents with Cystic Fibrosis: Theory into Practice / Craig A. Williams, Christian Benden, Daniel Stevens, Thomas Radtke // International Journal of Pediatrics Volume 2010 (2010), Article ID 670640.
- 18.Dinna L. Frownfelter Chest physical therapy and pulmonary rehabilitation-2nd edition /Yeer Book medical publishers, INC- Chicago- London- Boca Raton, 1987. – 823 p.
- 19.Droszcz W. Astva. Zarys patofizjologii, zasady diagnostyki i leczenia Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2002. – 316 s.
- 20.Freitas D.A. Breathing exercises for adults with asthma / Freitas D.A., Holloway E.A., Bruno S.S., Chaves G.S.S., Fregonezi G.A.F., Mendonça K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2013, Issue 10. [DOI: 10.1002/14651858.CD001277.pub3.]
- 21.Freitas D.A. Standard (head-down tilt) versus modified (without head-down tilt) postural drainage in infants and young children with cystic fibrosis / Freitas D.A., Dias F.A.L., Chaves G.S.S., Ferreira G.M.H., Ribeiro C.T.D., Guerra R.O., Mendonça K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2015, Issue 3. [DOI: 10.1002/14651858.CD010297.pub2.]
- 22.Gaffin JM, Shotola NL, Martin TR, Phipatanakul W. Clinically useful spirometry in preschool-aged children: evaluation of the 2007 American Thoracic Society Guidelines. Journal of Asthma. 2010;47:762–767.
- 23.Garrod R., Lasserson T. Role of physiotherapy in the management of chronic lung diseases: An overview of systemattic reviews // Respir. Med. — 2007. — V. 101, № 12. — P. 2429–2436.
- 24.Grande A.J. Water-based exercise for adults with asthma. / Grande A.J., Silva V., Andriolo B.N.G., Riera R., Parra S.A., Peccin M.S. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2014, Issue 7. [DOI: 10.1002/14651858.CD010456.pub2].
- 25.International Classification of Functioning, Disability and Health: ICF / WORLD HEALTH ORGANIZATION GENEVA, 2001. – 303 p.
- 26.International Classification of Impairments, Disabilities, and Handicaps: A manual of classification relating to the consequences of disease / WORLD HEALTH ORGANIZATION GENEVA 1980. – 270 p
- 27.Key Concepts and Advances in Pulmonary Rehabilitation / Martijn A. Spruit, Sally J. Singh, Chris Garvey, Richard ZuWallack et al. and on behalf of the ATS/ERS Pulmonary Rehabilitation / Am J Respir Crit Care Med, 2013/ -Vol. 188 (8). – P. e13–e64.
- 28.Lee A.L. Airway clearance techniques for bronchiectasis / Lee A.L., Burge A.T., Holland A.E. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2015, Issue 11. [DOI: 10.1002/14651858.CD008351.pub3.].
- 29.Macêdo T.M.F. Breathing exercises for children with asthma. / Macêdo T.M.F., Freitas D.A., Chaves G.S.S., Holloway E.A., Mendonça K.M.P.P. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2016, Issue 4. [DOI: 10.1002/14651858.CD011017.pub2.].
- 30.McIlwaine M. Positive expiratory pressure physiotherapy for airway clearance in people with cystic fibrosis. / McIlwaine M., Button B., Dwan K // Cochrane Database of Systematic Reviews 2015, Issue 6. [DOI: 10.1002/14651858.CD003147.pub4].
- 31.Mckoy, N.A. Active cycle of breathing technique for cystic fibrosis / Mckoy, N.A., Wilson, L.M., Saldanha, I.J., Odelola, O.A., Robinson, K.A. // Cochrane Database of Systematic Reviews, 2016, Issue 7. [DOI: 10.1002/14651858.CD007862.pub4.]

32. Medycyna praktyczna. Wydane specjalne. Światowa strategia rozpoznawania, leczenia i prewencji astmy. Raport NB LDI / WHO National Health, Lung and Blood Institute World Health Organization. – 2002. - № 6. – 181s.
33. Spruit MA, Wouters EFM. Organizational aspects of pulmonary rehabilitation in chronic respiratory diseases. *Respirology* 2019;24:838–43